

Maria Hłyń

Rękopiśmienne nabytki literackie Biblioteki Kórnickiej z lat 1984-1987

Biuletyn Polonistyczny 32/3-4 (114-115), 187-192

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

"Danziger Spaziergänge" - wiersze o Gdańsku, paszkwile na księcia Contiego, notatki z wykładów, odpisy kronik, pisma polemiczne czy teksty służące do poznania języka polskiego z I połowy XVII w., wśród których zwraca uwagę zbiór przysłów polskich, wreszcie 2 jednoaktówki antynapoleońskie i 1 wiersz o tematyce żydowskiej.

lipiec 1989

Z. Lidia Pezczółkowska

RĘKOPIŚMIENNE NABYTKI LITERACKIE BIBLIOTEKI KÓRNICKEJ z lat 1984-1987

Kolejny, czwarty już, komunikat - podobnie jak poprzednie¹ - ma na celu przedstawienie najnowszych rękopiśmiennych nabytków literackich Biblioteki Kórnickiej, tym razem z lat 1984-1987.

Pozyskane w tym czasie litteraria pochodzą z ostatnich czterech stuleci. Są to: różnorodne wiersze - wśród nich m.in. drobne utwory z drugiej połowy XVII i XVIII stulecia, dziewiętnastowieczne wiersze poetów takich, jak: Franciszek Morawski, Julian Ursyn Niemcewicz, Wincenty Pol, i twórców dwudziestowiecznych: Karola Huberta Rostworowskiego, Mariana Hemara i Wojciecha Bąka; rozprawa Kazimierza Brodzińskiego "O narodowości Polaków..."; listy Kazimierza Iłłakowiczówny; wspomnienia Bolesława Żyndy o K. Iłłakowiczównie; materiały literackie Gerarda Górnickiego i zmarłego niedawno Leszka Proroka, które uzupełniają dotychczasowe zbiory; prace literackie Hieronima Tułalskiego-Nielubowicza.

Najstarsze z pozyskanych obecnie litterariów to wiersze umieszczone w "Silva rerum" (13 301) z drugiej połowy XVII wieku. Są to niewielkie utwory², niektóre o charakterze politycznym.

Wśród nich wymienić należy fragment wiersza satyrycznego, napisanego z okazji małżeństwa Michała Korybuta Wiśniowieckiego z Eleonorą austriacką. Inna z nowozakupionych "Silv" (13 304) z lat 1717-1771 zawiera m.in. kilka wierszy politycznych z czasów konfederacji barskiej³. W Variach, różnorodnych materiałach z XVII po XIX wiek (13 309), znajdują się także teksty wierszy politycznych z czasów konfederacji targowickiej i powstania kościuszkowskiego, np. "Lament Orła Polskiego nad upadkiem Ojczyzny", "Hymn Kościuszki do Boga"⁴ czy "Pieśń pod tytułem Promocya Targowicka...".

W części spuścizny księdza Józefa Pacyny z Gniezna, która trafiła do Biblioteki Kórnickiej - niektóre pozostawione przez niego rękopisy należały ongiś do księżąt Branickich z Suchej - znalazły się obok materiałów politycznych utwory literackie (13 311), których powstanie wiąże się z końcowym okresem istnienia Księstwa Warszawskiego i początkami Królestwa Polskiego. Są to przede wszystkim różnorodne wiersze odpisane głównie z ówczesnych gazet warszawskich, ukazujących się w latach 1813-1815. Autorami ich są m.in.: Franciszek Morawski ("Oda na przybycie Woyska Narodowego do Warszawy dnia 8 września... 1814", "Mowa przy obchodzie pogrzebowym... Józefa Poniatowskiego..."); Ludwik Dmuszewski ("Śpiew... powracającego do Ojczyzny wojownika Odważnickiego..."); Ludwik Kropiński ("Wiersz... z powodu dozwolonego powrotu do Ojczyzny z honorową bronią Wojskom Polskim w Paryżu przez... Cesarza Wzechrosyi..."); Julian Ursyn Niemcewicz ("Pogrzeb Józefa Poniatowskiego naczelnego wodza Woysk Polskich. Pienie pogrzebowe..."); Jan Paweł Woronicz ("Wiersz z powodu ogłoszenia Królestwa Polskiego").

Z tego samego zbioru pochodzą pisma Wincentego Pola (13 316). Są to: listy (m.in. do cara Aleksandra II - odpis); wiersze⁵ ("Le-

genda o Bolesławie Chrobrym", "Mój Hetman. Przyjazd z Polanki w czerwcu [17853 roku]", "Do Liszta" i jeden bez tytułu zaczynający się słowami "Dzwoń, miły Zyguncie! dzwoń..." oraz wypisy z literatury i różne notatki.

W 1986 r. kupiona została rozprawa poety i krytyka literackiego Kazimierza Brodzińskiego "O narodowości Polaków, czytano na sessji Towarzystwa Przyjaciół Nauk (w Warszawie) dnia 3 Maja 1831 roku..."⁶ (13 291).

W zakupionych materiałach rękopiśmiennych Stanisława i Heleny z Lubomirskich Gawrońskich znalazły się odpisy dwóch wierszy: "Do brata" Karola Huberta Restworowskiego i "Do Rydza Śmigłego" Mariana Hamara (13 291).

Kórnickie zbiory rękopiśmienne powiększyły się też o odpisy dwóch niedrukowanych wierszy Wojciecha Bąka, dedykowanych Józefie Annie Kafarskiej, długoletniej znajomej Kazimiery Iłłakowiczówny. Oba utwory nie zostały zatytułowane. Pierwszy (datowany 23 IV 1959) rozpoczyna się słowami "Wiem, że nie modne dzisiaj jest...", a drugi (datowany 2 VI 1960) "Słowem przepiłowałem kraty..." (13 221).

Pokaźny zbiór listów Kazimiery Iłłakowiczówny wzbogacił się o dalsze 150 listów, które poetka pisała do znajomych w latach 1908-1982 (13 220). Wśród nich jest ponad 90 listów do bliskiej przyjaciółki Aliny Augustowskiej.

Od znanego i zasłużonego księgarza poznańskiego Bolesława Żyndy nabyła Biblioteka Kórnicka jego wspomnienia o Iłłakowiczównie. Znaleźć w nich można m.in. uwagi na temat jej twórczości oraz wzmianki o pomocy udzielanej poetce w wydawaniu poszczególnych dzieł. Do tego dołączone zostały odpisy listów pisarki do Ireny i Bolesława Żyndów z lat 1966-1980 (13 266).

W ostatnim czasie włączone zostały do zbiorów Kórnickich

wiersze - dawny depozyt - "Przed twe ołtarze", napisane w 1956 r. Nawiązują one do ówczesnej sytuacji politycznej. Ich autor używa pseudonimu Łan-Dzik (13 275).

Dzięki nawiązany na początku lat osiemdziesiątych kontaktom z poznańskim literatem Gerardem Górnickim zapoczątkowany wówczas zespół literacki powiększył się ostatnio o kolejne listy kierowane do pisarza w latach 1985-1987 (w tym niezwykle ciekawe od Lesława Bartelskiego) (13 191-13 210); materiały związane z różnymi imprezami artystycznymi (afisze, programy, zaproszenia); rękopisy dwóch powieści: "Szukanie ocalenia" i "Mściwój nie umiera ostatni. Powieść z czasów Powstania Wielkopolskiego 1918/19" (13 208) oraz zbiór felietonów pisanych do "Życia Literackiego" z lat 1985-1986 (13 210).

Przez wiele lat przekazywał swoje materiały Bibliotece Kórnickiej zmarły niedawno (1984) pisarz Leszek Prorok. Tuż przed śmiercią zdołał jeszcze dalszą ich część ofiarować Bibliotece. Resztę oddała do zbiorów kórnickich żona literata Maria Prorokowa. W ten sposób archiwum Leszka Proroka powiększyło się o: bieżącą korespondencję krajową i zagraniczną (w tym o listy prywatne), uzupełniającą wcześniejszy zbiór; autografy rozmaitych drobnych utworów; materiały z kilku podróży, m.in. z wypraw do Francji, Anglii, Holandii, na Bliski Wschód, do państw skandynawskich, Afryki Zachodniej i z rejsu na "Darze Pomorza".

Ze względu na aktywną działalność Proroka w Związku Literatów Polskich do zbiorów kórnickich trafiły materiały Zarządu Głównego ZLP oraz Klubu Dramatopisarzy przy Oddziale Warszawskim ZLP. Wśród nich wyróżnia się partia dokumentów związana ze staraniami Aleksandra Janty Połczyńskiego o to, by jego rodzinny dwór w Małej Komorzy koło Tucholi wyposażać w cenne książki, o ile zostałyby on

po renowacji przekazany artystom polskim na dom pracy twórczej. Wspomnieć należy też o dokumentach Międzynarodowego Instytutu Kultury Morskiej oraz międzynarodowego Instytutu Teatralnego i Stowarzyszenia Kultury Europejskiej, które również gromadził pisarz. Spuścizna Leszka Proroka nie jest jeszcze do końca uporządkowana.

W ostatnich latach przekazywał swe prace Bibliotece Kórnickiej inżynier Hieronim Tukalski-Nielubowicz. Są to: "Od powstania styczniowego 1863 do powstania warszawskiego 1944. Życie Marii Rodziewiczówny" (z dołączonym listem Rodziewiczówny z r. 1920 do Bolesława Kobusa, zawiadowcy stacji Horodec) (13 256); "Świat własny. Zbiorek wierszy" (13 321) - kilka z nich to fraszki, kilka o tematyce religijnej, niektóre poświęcone dzieciom; "Malwa. Szkic powieściowy" (13 223), utwór napisany w oparciu o autentyczne losy siostry stryjecznej autora, akcja utworu rozgrywa się na przestrzeni kilkudziesięciu lat od początku XX w. po czasy drugiej wojny światowej; "Panicz Włodzio" (13 257) powieść osnuta także na kanwie autentycznych losów i wydarzeń, rozgrywająca się w podobnym czasie jak utwór poprzedni.

¹ Zob. J. Wiesiłowski "Litteraria wśród nabytków rękopiśmiennych Biblioteki Kórnickiej 1945-1975", BP 1976 z. 3; B. Sokołowska "Litteraria wśród nabytków rękopiśmiennych Biblioteki Kórnickiej (1976-1980)", BP 1982 z. 3-4; M. Hłyń "Rękopiśmienne nabytki literackie Biblioteki Kórnickiej z lat 1981-1983", BP 1984 z. 3-4.

² Jeden wiersz drukował J. Nowak-Dłużewski - zob. J. Nowak-Dłużewski "Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Dwaj królowie rodacy...", Warszawa 1980.

³ Niektóre wiersze drukował J. Maciejewski - zob. J. Maciejewski "Literatura barska. Antologia", Warszawa 1976, BN I, 108 wyd. 2.

⁴ W nieco zmienionej i krótszej wersji drukował J. Nowak-Dłużewski - zob. J. Nowak-Dłużewski "Poezja powstania kościusz-

kowskiego", Kielce 1946.

⁵ Wiersze "Do Liszta" w odmiennej wersji i "Mój Hetman. Przyjazd z Polanki..." pod tytułem "Moi hetmani" wydrukowane zostały w pierwszym wydaniu zbiorowym - pierwszy utwór zob. t. 7, "Dzieła", Lwów 1877, s. 380-382, drugi zob. t. 5, "Dzieła", Lwów 1876, s. 198-201.

⁶ Była drukowana w tym samym roku.

maj 1988

Maria Hłyń